

نقش گردشگری در رونق کسب و کارهای کوچک و توسعه اقتصادی نواحی روستایی (مورد: روستاهای شهرستان بابلسر)

کبری نجفی؛ دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه زنجان، زنجان، ایران.
حسین فراهانی*؛ دانشیار جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه زنجان، زنجان، ایران.
بهروز محمدی یگانه؛ دانشیار جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه زنجان، زنجان، ایران.
علی‌اکبر نجفی‌کانی؛ دانشیار جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه گلستان، گرگان، ایران.

پذیرش نهایی: ۱۴۰۲/۰۵/۱۰

دریافت مقاله: ۱۴۰۲/۰۱/۱۶

چکیده

امروزه کسب و کارهای کوچک و خرد روستایی می‌تواند نقش مهمی در متنوع‌سازی اقتصاد جوامع روستایی ایفا کند و وسیله‌ای برای تحریک رشد اقتصاد نواحی روستایی و به تبع آن اقتصاد ملی به شمار می‌آید. در این راستا جاذبه‌های گردشگری در روستاهای ساحلی نقش بسیار حایز اهمیتی در رونق کسب و کارها ایفا می‌کنند. تحقیق حاضر از نوع کاربردی و از نظر روش توصیفی-تحلیلی و میدانی می‌باشد. جامعه آماری تحقیق حاضر خانوارهای روستایی ۱۲ روستای شهرستان بابلسر می‌باشند که بالغ بر ۸۳۶۴ خانوار بوده و جمعیت آن برابر با ۲۵۸۴۰ نفر می‌باشد. تعداد نمونه مورد نیاز با استفاده فرمول کوکران معادل ۳۶۷ نفر تعیین گردید. پایایی ابزار تحقیق نیز با استفاده از ضریب آلفای کرون‌باخ برای مولفه‌های مورد بررسی تحقیق برابر با ۰/۷۹ به دست آمده است و روایی تحقیق یا اعتبار پرسشنامه از طریق اعتبار صوری محتوایی بدست آمده است. داده‌های مستخرج از پرسش‌نامه با بهره‌گیری از نرم‌افزار SPSS و با استفاده از مقایسه میانگین فریدمن، ماتریس تحلیلی همبستگی گاما و رگرسیون خطی چندگانه مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند. نتایج حاصل از آزمون فریدمن نشان می‌دهد که استفاده از مناظر روستایی و ساحلی بسیار زیبا با چشم‌اندازهای خیره‌کننده، داشتن محیط آرام و بدون سر و صدا و تفریحات ساحلی بالاترین مقادیر را به خود اختصاص دادند و در بهبود کسب و کارها نقش کلیدی ایفا می‌کنند. نتایج تحلیل همبستگی گاما نشان می‌دهد که افزایش تنوع شغلی به تبع وجود جاذبه‌های گردشگری در روستاهای ساحلی با افزایش فرصت‌های شغلی، افزایش درآمد روستاییان، افزایش سطح آگاهی و دانش عمومی در راستای فعالیت‌های کارآفرینانه و افزایش انگیزه جوانان جهت سکونت و اشتغال در روستا رابطه معنادار و ۹۹ درصدی دارند. همچنین نتایج حاصل از آزمون رگرسیون خطی چندگانه با روش هم‌زمان برای تبیین تأثیر جاذبه‌های گردشگری بر بهبود کسب و کارهای کوچک و اوضاع اقتصادی خانوارهای روستایی نشان می‌دهد که مؤلفه‌های بررسی‌شده تا حد قابل قبول و معناداری به متغیرهایی مرتبط هستند که بررسی شدند. در ضمن ضریب تعیین بدست آمده حاکی از آن است که توسعه‌یافتگی حدود ۷۲ درصد به متغیرهای بررسی‌شده وابسته است.

واژگان کلیدی: کسب و کارهای کوچک، کارآفرینی، توسعه اقتصادی، گردشگری روستایی، بابلسر.

(۱) مقدمه

گردشگری یکی از صنایعی است که به سرعت در حال رشد است. با رشد و رونق گردشگری نیازها و تقاضاهای جدید پیش می‌آید و میزان تقاضا نسبت به کالاها، خدمات و امکانات موجود افزایش می‌یابد. این امر، زمینه ایجاد کسب و کارهای جدید را فراهم نموده و موجب افزایش روحیه کارآفرینی در بین روستاییان می‌شود و همچنین منجر به افزایش سرمایه‌گذاری و ایجاد بنگاه‌های جدید اقتصادی در مناطق روستایی می‌گردد. امروزه ظهور اندیشه‌های نوین در عرصه اقتصاد سبب شده است که در نظریه‌های جدید اقتصادی، مقوله کارآفرینی به طور جدی مدنظر قرار گیرد. این نیروها فقط در زمان پویایی اقتصادی ظاهر می‌شود و نقش آن ایجاد یک تغییر جدید (نوآوری) در زمینه تولید است (سجاسی‌قیداری و همکاران، ۱۳۹۴: ۵۱).

کارآفرینی به‌عنوان موتور محرکه توسعه اقتصادی و اجتماعی نقش اساسی در آینده توسعه جوامع روستایی دارد. در این راستا کسب و کارهای کوچک بهترین مأمّن برای فعالیتهای کارآفرینانه به شمار می‌آیند و این امر نیازمند آن می‌باشد که صاحبان و کارکنان کسب و کارهای کوچک از مهارت‌ها و توانایی‌های کارآفرینانه برخوردار باشند. کسب‌وکارهای کوچک اسکلت‌بندی اقتصاد هر کشوری را تشکیل می‌دهند. کشورهای صنعتی و درحال توسعه با برنامه‌ریزی لازم درصدد ساماندهی و رفع موانع و مشکلات، بهبود فضای کسب‌وکار و فراهم نمودن زمینه لازم به‌منظور بهره‌گیری هرچه بیشتر از این کسب‌وکارها در راستای توسعه کارآفرینی، حل معضل بیکاری، افزایش ارزش‌افزوده و صادرات صنعتی، توسعه منطقه‌ای و کمک به بهبود توزیع درآمد جامعه و در جهت تحقق توسعه اقتصادی و اجتماعی می‌باشند. سازمان‌ها می‌توانند با بسیج امکانات و نیروها، در راستای به‌کارگیری هر چه بیشتر کارآفرینی سازمانی حرکت کنند تا در نهایت به بهره‌وری و کیفیت بیشتر خدمات برسند. در این راستا ظرفیت‌ها و نقش آن در ظهور و پیاده‌سازی هر چه مؤثرتر کارآفرینی سازمانی مشخص می‌گردد (مقیم و همکاران، ۱۳۹۷: ۲۱۵).

تحولات پیچیده و سریع چند دهه اخیر موجب شده است کشورهای توسعه‌یافته و درحال توسعه کسب‌وکارهای کوچک را به‌عنوان زمینه‌ای برای دستیابی به اهداف توسعه از جمله توسعه اقتصادی در نظر بگیرند (Balfour et al: 2018: 232). عوامل زیادی بر روی توسعه و تقویت کسب‌وکارها تأثیرگذار هستند که در این میان، بسیاری از محققان و صاحب‌نظران تأکید ویژه‌ای بر روی بازاریابی دارند و آن را یکی از کلیدی‌ترین عوامل تعیین‌کننده پایداری کسب‌وکارها می‌دانند. این در حالی است که با در نظر گرفتن محدودیت‌های قابل توجه کسب‌وکارهای کوچک از جمله منابع مالی و انسانی از یک‌سو و توجه به محیط پویا و مبهم پیرامون این نوع کسب‌وکارها، به نظر می‌رسد که کسب‌وکارهای کوچک فراتر از شیوه‌های سنتی، به‌شدت نیازمند شیوه‌ها و رویکردهای جدیدی در حوزه بازاریابی با تأکید بر بازاریابی کارآفرینانه می‌باشند (Galvaob et al, 2020:173). ارزیابی کسب‌وکارهای کوچک نشان می‌دهد که این مشاغل در ایجاد اشتغال و از آن مهم‌تر در نوآوری، بهره‌وری بالاتر، زمینه ایجاد اشتغال و ماندگاری در جامعه روستایی، انتقال حس امید و شادابی به جامعه هدف نقش کلیدی ایفا می‌کنند. همچنین توسعه این کسب‌وکارها به‌طور اعم باعث افزایش بهره‌وری عوامل تولید شده و در بلندمدت موجب ایجاد ثروت، مزیت رقابتی برای اقتصاد و در نهایت ضامن بقای توسعه پایدار هر کشوری می‌باشد. توسعه کسب‌وکارهای کوچک در مناطق روستایی، به‌عنوان یکی از قطب‌های اقتصادی و اجتماعی کشور، علاوه بر تولید ناخالص ملی، کنترل بیکاری و ایجاد اشتغال می‌تواند در افزایش اعتمادبه‌نفس، خوداتکایی، توانمند شدن جامعه روستایی و نهایتاً رشد و توسعه کشور نقشی برجسته ایفا کنند (مریدالسادات و همکاران، ۱۳۹۶: ۴۶). با توجه به اهمیت این موضوع پژوهش حاضر سعی در بررسی سوالات زیر دارد:

- مهم‌ترین ظرفیت‌های گردشگری جهت توسعه کسب و کارهای خرد و کوچک روستایی در روستاهای شهرستان بابلسر چه می‌باشند؟

- ظرفیت‌های کسب و کارهای خرد وابسته به بخش گردشگری چقدر در توسعه اقتصادی نواحی روستایی موثر هستند؟

۲) مبانی نظری

گردشگری پایدار و کارآفرینی (کسب و کارهای کوچک روستایی)

تاکنون تعاریف گوناگونی برای کارآفرینی ارائه گردید، اما به دلیل ماهیت چندوجهی مقوله کارآفرینی، تعریف آن ساده نیست. در این راستا، منشاء واژه کارآفرین^۱ به قرن شانزدهم میلادی در فرانسه بر می‌گردد (Patel & Kirit, 2013: 28). در این دوره، کارآفرینان به‌عنوان کارگران پروژه، استادان سازنده یا تولیدکنندگان تعریف می‌شدند، و اغلب این اصطلاح به پیمان‌کاران دولت که معمولاً در کارهای نظامی و دولتی فعالیت داشتند، اطلاق می‌شد (Packard, 2017: 2). سپس در قرن هجدهم، واژه کارآفرینی برای فعالان اقتصادی اعمال شد. از این منظر، کارآفرین کسی بود که روش‌های جدید تولید را معرفی و سرمایه خود را به خطر می‌انداخت. اما امروزه مفهوم کارآفرینی معنای گسترده‌تری به خود گرفته است و آن فرآیندی است که به موجب آن سازمان‌های جدیدی برای بهره‌برداری از فرصت‌ها ایجاد می‌شوند (Toma et al, 2014: 437). به‌عبارت دیگر کارآفرینی فرآیند کشف، ارزیابی و بهره‌برداری از فرصت‌ها برای معرفی محصولات، خدمات، فرآیندها، روش‌های ساماندهی یا بازارهای جدید است که منابع را از یک سطح بهره‌وری به سطح دیگر (یک فرآیند برتر) بسیج می‌کند که این امر، مستلزم اراده فرد برای به‌عهده گرفتن مسئولیت‌ها و توانایی ذهنی در انجام وظیفه از مرحله ایده تا اجرا است. بر این اساس در مناطق روستایی به‌عنوان یک محیط جذاب، با خلق فرصت‌های شغلی جدید در بخش‌های کشاورزی و غیرکشاورزی، می‌توان آن‌ها را به محیط‌های جذاب جمعیت تبدیل کرد و از مهاجرت‌های روستا-شهری کاست. به اعتقاد «بوک»^۲ مناطق روستایی، نه تنها شکننده نیستند، بلکه منبع مهمی برای نوآوری، همبستگی و تاب‌آوری هستند (Anthopoulou et al, 2017: 3). در صورت توجه به قابلیت‌های فردی و اجتماعی ذی‌نفعان روستایی در جهت بهبود شاخص‌های فراگرد کارآفرینی می‌توان بستر لازم برای تحولات فضایی سکونتگاه‌های روستایی را فراهم ساخت. اما از آنجایی که تا سال ۱۹۷۰، در فرآیند برنامه‌ریزی کارآفرینی روستایی رویکرد عقلایی‌گرایی فن‌محور به‌جای رویکرد ارتباطی - مشارکتی غالب بود، دولتمردان و سیاست‌گذاران توسعه، به بعد اقتصادی کارآفرینی بیشتر از ابعاد روانشناختی و اجتماعی آن توجه داشتند. از این‌رو، نگرش تک-بعدی به کارآفرینی و کم توجهی به اولویت‌ها و گرایش‌های ذی‌نفعان روستایی، علی‌رغم رشد اقتصادی باعث بروز چالش‌های عدیده‌ای هم‌چون بحران‌های زیست‌محیطی و نابرابری‌های اجتماعی - اقتصادی در سطح سکونتگاه‌های روستایی شد (مریدالسادات و همکاران، ۱۳۹۶: ۸۴). این مقوله، زمینه را برای تغییر رویکرد سیاست‌گذاران توسعه از «بالا به پایین» و «حکومت محور» به رویکرد از پایین به بالا و اجتماع محور هدایت کرد. بر این اساس، چهار دیدگاه در ارتباط با کارآفرینی مطرح است:

۱- دیدگاه رشد محور اقتصادی؛

۲- دیدگاه روانشناسی؛

۳- دیدگاه جامعه‌شناسی

¹ Entrepreneur

² Bock

۴- دیدگاه سازمانی (مقیمی و همکاران، ۱۳۹۷: ۹۳).

هر کدام از این دیدگاه‌ها، کارآفرینی را از جهات مختلف مورد بررسی قرار دادند. به‌طور کلی، اقتصاددانان بر نقش کارآفرینان در توسعه اقتصادی، تأکید دارند و به کارآفرینان به‌عنوان شکارچیان فرصت‌ها، خالقان کسب و کارهای جدید و ریسک‌پذیران توسعه اقتصادی می‌نگرند که برای حیات نظام اقتصادی ضروری هستند. در دیدگاه روانشناسی بر ویژگی‌های روانشناسانه افراد در جامعه تأکید دارد. طبق این دیدگاه، کارآفرینی تابع ویژگی‌های ثابتی است که بعضی از افراد دارند. از این منظر، داشتن ویژگی‌هایی همچون: توفیق‌طلبی، ریسک‌پذیری، میل به کسب ثروت، تحمل ابهام، کانون کنترل درونی، استقلال طلبی، خلاقیت و نوآوری (Darmadji, 2016: 75) و خودکارآمدی (Nowinski & Haddoud, 2019: 184)، موجب می‌شود که بعضی از افراد نسبت به دیگران کارآفرین شوند. از دیدگاه جامعه‌شناسان، راه‌اندازی کسب‌وکارهای جدید، تحت تأثیر ساختارهای اجتماعی است. این ساختارها در قالب انتظارات، هنجارها، روابط و نهادها، انتخاب افراد را محدود می‌کنند و رفتار و پیامدهای آن را شکل می‌دهند (مقیمی و همکاران، ۱۳۹۷: ۲۴۸). در این ارتباط، از جمله عوامل جامعه‌شناختی تأثیرگذار در فرآیند کارآفرینی شامل: باورهای مذهبی، فرهنگ و نهادها است. همچنین، دیدگاه سازمانی به پرورش رفتارهای کارآفرینانه در یک سازمان اشاره دارد. بدین معنی که سازمان‌ها می‌توانند با تشویق افراد به کسب‌وکارهای جدید، نوآوری‌های مفید را توسعه داده و به آن‌ها آزادی و انعطاف‌پذیری لازم را در جهت رسیدن به اهداف و تعقیب برنامه‌هایشان ارائه دهند (حسین‌زاده، ۱۳۹۷: ۵۲). امروزه کارآفرینی، به مثابه یکی از مهم‌ترین مقوله‌ها در ارتباط با تحولات فضایی سکونتگاه‌های روستایی کشورهای در حال توسعه مطرح است. در این ارتباط، کارآفرینی به-عنوان محرک نوآوری، اشتغال‌زایی و رشد (Vladasel et al, 2020: 2)، نقش مهمی در ایجاد سازمان‌ها، محصولات و خدمات جدید دارد.

به منظور تحقق اهداف پژوهش حاضر یعنی رونق کسب و کارهای کوچک در مناطق روستایی جهت نیل به توسعه اقتصادی و بهبود کیفیت زندگی روستاییان، گردشگری روستایی به‌عنوان رویکردی اساسی برای توسعه اقتصادی-اجتماعی روستاهای مستعد و با ظرفیت توسعه گردشگری، بکار گرفته شده است. در واقع، گردشگری روستایی شاخص کلیدی توسعه اقتصادی مناطق روستایی محسوب می‌شود و از توانایی بالا و بالقوه‌ای در ایجاد اشتغال پایدار، منافع روستاییان و به تبع آن توسعه اقتصاد ملی برخوردار است (نجفی‌کانی و نجفی، ۱۴۰۰: ۱۴۶). گردشگری روستایی، دارایی‌های معیشتی خانوارهای جامعه میزبان را تغییر می‌دهد و منافع اقتصادی حاصل از گردشگری روستایی برای خانواده‌های میزبان بسیار مؤثر بوده و باعث ارتقاء کیفیت زندگی روستاییان می‌گردد (Chen et al, 2018: 98). جازچاک و زیوکوفسکی (۲۰۱۰) معتقدند که گردشگری روستایی بسته به هر کشور می‌تواند متفاوت تعریف شود: گردشگری مزرعه / گردشگری کشاورزی / گردشگری کشاورزی (محصول مبتنی بر تولید کشاورزی و اقامت در ساختمان‌های مزرعه معمولی)، گردشگری سبز (نوعی از گردشگری در مقابل انبوه گردشگری). گردشگری دوستدار محیط‌زیست، اکوتوریسم (شامل ارزش‌های طبیعی منحصربه‌فرد و ترویج فعال حفاظت از محیط‌زیست که منافی برای جامعه محلی دارد) و گردشگری جنگلی و بیابانی (شکل گردشگری که شامل زیرساخت‌های گردشگری در مناطق جنگلی می‌شود) (Jaszczak & Żukovskis, 2010). آلكسیف و استاموف (۲۰۰۵) تأکید می‌کنند که گردشگری روستایی شکلی از گردشگری محلی است که توسط ساکنان محلی بر اساس چشم‌انداز و فرهنگ محلی ایجاد، مدیریت و توسعه می‌یابد. گردشگری روستایی درآمد بالاتری را

1. Jaszczak & Żukovskis

2. Aleksiev & Stamov

برای جامعه محلی ایجاد می‌کند، فرصت‌های بیشتری برای ایجاد مکان‌های کار بیشتر و احیای آن‌ها خلق می‌کند و استاندارد زندگی ساکنان محلی را نیز بهبود می‌بخشد (Svoradova et al, 2013: 24). اندیشمندان مختلف بر این باورند که گردشگری روستایی منافع اقتصادی و غیراقتصادی ایجاد می‌کند و توسعه آن منجر به مزایای اقتصادی زیر می‌شود:

- رشد تولید ناخالص داخلی،

- کاهش بیکاری، یعنی ایجاد محل کار (و همچنین برای کارگران غیر ماهر) در مشاغل مرتبط - اقامت،

- رونق تجارت،

- افزایش ساکنان محلی و درآمدهای آنان،

- توسعه زیرساخت‌ها،

- جذب سرمایه‌گذاری خارجی،

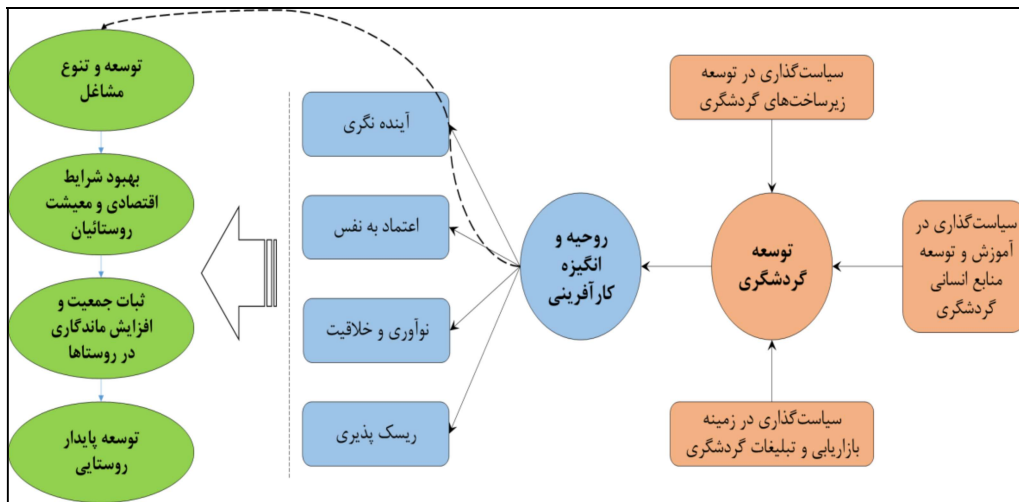
- ارتقای شاخص‌های توسعه و تنوع در دیگر بخش‌ها (صنایع دستی محلی، تولید و کشاورزی).

گردشگری روستایی ظرفیت احیای اقتصاد محلی را دارد و می‌تواند مسیر جدیدی را برای برنامه‌های توسعه بیشتر، پیشرفت‌های تکنولوژیک، هوش ماشینی و اطلاعات ساخت‌وساز را به ارمغان بیاورد. به این ترتیب، سیاست‌گذاران می‌توانند از فعالیت‌های گردشگری که گردشگران بیشتری را به مناطق روستایی جذب می‌کند، زیرساخت‌های جاذبه‌های گردشگری را تقویت کرده و به تدریج روشی را که ساکنان آن منحصرأ به کشاورزی برای امرارمعاش متکی هستند و اقتصاد محلی را بازسازی می‌کند، تغییر دهند (Zhou, 2021: 4). کوژوکولوف و همکاران (۲۰۱۹) نشان دادند که فعالیت‌های گردشگری تأثیرات مثبتی بر جنبه‌های اقتصادی و اجتماعی منطقه در طول دوره بین سال‌های ۲۰۰۲ تا ۲۰۱۷ داشته است، علی‌رغم وجود کاهش شدید منافع اقتصادی در سال ۲۰۱۰ به دلیل بی‌ثباتی‌های سیاسی بسیاری از کشورها، تأثیر مثبت گردشگری بر اقتصاد تأثیر زیادی بر حوزه‌های اجتماعی داشت. آنان بر اهمیت گردشگری به‌عنوان یک صنعت فشرده کار تأکید کردند که منجر به کاهش قابل توجه نرخ بیکاری و کاهش جریان مهاجرت در میان جمعیت روستایی شد (Kozhokulov et al, 2019: 28). علاوه بر این، برخی از مشکلات اجتماعی-اقتصادی از طریق ایجاد تسهیلات اجتماعی و افزایش اشتغال افراد محلی حل شده است. به‌طور هم‌زمان، گردشگری به‌جای کاهش سرمایه‌های طبیعی موجود، منابع زیست‌محیطی متعددی را حفظ کرد. (الداغی و همکاران، ۱۳۹۹: ۶۱). علاوه بر موارد یاد شده، پژوهش‌های متعددی مرتبط با پژوهش حاضر انجام گردید که برخی از آنان به شرح زیر اشاره می‌گردد. در ضمن مدل مفهومی پژوهش نیز از نتایج دیگر محققان استفاده شده و مطابق شکل (۱) بدست آمده است.

عیسی‌نژاد و همکاران (۱۴۰۲) در مقاله‌ای با عنوان نقش گردشگری خانه‌های دوم در تحولات کالبدی-فضایی روستاهای کوهستانی بخش رودبار قصران شمیرانات به این نتیجه رسیدند که توسعه گردشگری خانه‌های دوم در ۹ روستای مورد مطالعه با کارآفرینی و بهبود شاخص‌های اقتصادی رابطه منطقی و معناداری داشته و باعث ایجاد فرصت‌های شغلی جدید، تنوع شغلی و همچنین تحولات فیزیکی و کالبدی شده است. نیک‌رفتار و نصرتی-فر (۱۳۹۶) در مقاله‌ای با عنوان تحلیل فرصت‌های کارآفرینی در گردشگری روستایی استان البرز به این نتیجه دست یافتند که فرصت‌های کارآفرینی در راستای جاذبه‌های طبیعی و تفریحی در اولویت قرار دارد و بعد از آن گردشگری بومی و سوغات و صنایع دستی در اولویت بعدی قرار دارد و گسترش مسیر طبیعت‌گردی و راه‌اندازی خانه‌های روستایی مهم‌ترین فرصت‌های شناسایی شده جهت راه‌اندازی کسب و کارها در حوزه گردشگری

روستایی است. سجاسی‌قیداری و همکاران (۱۳۹۴) در مقاله‌ای که با هدف تدوین و اعتبارسنجی شاخص‌های بومی‌سازی شده توسعه کارآفرینی اکوتوریستی در مناطق روستایی ایران انجام شده است، به این نتیجه رسیدند که از ۳۶ شاخص استخراج شده که با روش پرسشنامه مورد قضاوت قرار گرفت، به لحاظ میانگینی همه شاخص‌ها بالاتر از حد متوسط می‌باشند و در بین ابعاد مختلف، بعد مربوط به سیاست‌ها و رویه‌های قانونی از اهمیت بالاتری نسبت به ابعاد دیگر در زمینه کارآفرینی اکوتوریستی برخوردار هستند. نجفی‌کانی (۱۳۹۷) در تحقیقی دیگر با عنوان واکاوی چالش‌ها فراروی توسعه گردشگری روستاهای ساحلی بابلسر با استفاده از تکنیک تحلیل-عاملی به این نتیجه رسید که عوامل اثرگذار به چهار دسته طبقه‌بندی شدند و مهمترین چالش‌ها به ترتیب اهمیت، چالش‌های زیرساختی، زیست محیطی و بهداشتی، اجتماعی و فرهنگی و اقتصادی می‌باشند. خشنود و همکاران (۱۳۹۶) در مقاله‌ای با عنوان تأثیر گردشگری خانه‌های دوم بر اقتصاد روستایی دهستان ابرشویه شهرستان دماوند نشان دادند که اگرچه گردشگری خانه‌های دوم به‌عنوان عامل مؤثر برای اشتغال‌زایی، افزایش درآمد، افزایش رفاه عمومی روستاییان محسوب می‌گردد، اما گسترش این خانه‌ها بدون هیچ نظارت و برنامه‌ریزی موجب بروز مشکلات زیست‌محیطی، اجتماعی و فرهنگی گردید. متولی و همکاران (۱۳۹۷) در مقاله‌ای با عنوان تحلیلی بر عملکرد خانه‌های دوم بر توسعه پایدار روستاهای کوهستانی بخش چهاردانگه ساری به این نتیجه رسیدند که عملکرد خانه‌های دوم منطبق با شاخص‌های توسعه پایدار روستاها نبوده و اگرچه به لحاظ کالبدی و از نظر ظاهری نواحی مورد مطالعه متحول گردید، اما به دلیل عدم نظارت کافی مدیران آثار زیانبار زیست محیطی و تبعات منفی اجتماعی مشهود است.

وانگر و فیالوا (۲۰۱۱) در پژوهشی با عنوان پیامدهای گردشگری خانه‌های دوم بر توسعه منطقه ای تاکید کرده‌اند که تاثیر گردشگری خانه‌های دوم باعث بهبود و ارتقای شاخص‌های توسعه ناحیه‌ای گردید. سوتو و کلاو (۲۰۱۷) در مقاله‌ای با عنوان خانه‌های دوم و الگوی چشم‌اندازهای شهری در توریسم ساحل دریای مدیترانه نشان دادند که تحولات اقتصادی ناشی از توسعه گردشگری خانه‌های دوم بسیار چشمگیر بوده و نقش حایز اهمیتی در اشتغال‌زایی و افزایش درآمد ساحل‌نشینان داشته است. دیکس و وایمسلی (۲۰۱۵) در مقاله‌ای با عنوان بی‌رغبتی جهانگردان و تحقیقی درباره دارندگان خانه‌های دوم، صاحبان خانه‌های دوم را در سه دسته وارثان، سرمایه‌گذاران و سودبران تقسیم‌بندی کردند و جامعه مهمان را سودجو و در مقابل جامعه میزبان را زیان دیده به شمار آوردند. بردولد و اسکالن (۲۰۱۶) در پژوهشی با عنوان بررسی شیوه زندگی کارآفرینان و عوامل مؤثر بر شکل‌گیری هویت آنان در راستای توسعه گردشگری، هویت کارآفرینان را متأثر از سبک زندگی آنان دانسته‌اند و بر اساس هویت کارآفرینان آن را به ۴ دسته کارآفرین مدرن، کارآفرین وفادار، کارآفرین آزادی طلب و کارآفرین پست مدرن تقسیم کردند.

شکل ۱. مدل مفهومی پژوهش

۳ روش تحقیق

تحقیق حاضر از نوع کاربردی و از نظر روش توصیفی-تحلیلی و میدانی می‌باشد. جامعه آماری تحقیق حاضر خانوارهای روستایی ۱۲ روستای شهرستان بابلسر می‌باشند (جدول ۱) که بالغ بر ۸۳۶۴ خانوار بوده و جمعیت آن برابر با ۲۵۸۴۰ نفر می‌باشد. تعداد نمونه مورد نیاز با استفاده فرمول کوکران معادل ۳۶۷ نفر تعیین گردید. پایایی ابزار تحقیق نیز با استفاده از ضریب آلفای کرون باخ برای مولفه‌های مورد بررسی تحقیق برابر با ۰/۷۹ به دست آمده است و روایی تحقیق یا اعتبار پرسشنامه از طریق اعتبار صوری محتوایی (با استفاده از نظرات متخصصان و کارشناسان) بدست آمده است. داده‌های مستخرج از پرسش‌نامه با بهره‌گیری از نرم‌افزار SPSS و با استفاده از مقایسه میانگین فریدمن، ماتریس تحلیلی همبستگی گاما و رگرسیون خطی چندگانه به روش همزمان مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند. همچنین نقشه در محیط نرم‌افزاری Arcgis تهیه شد.

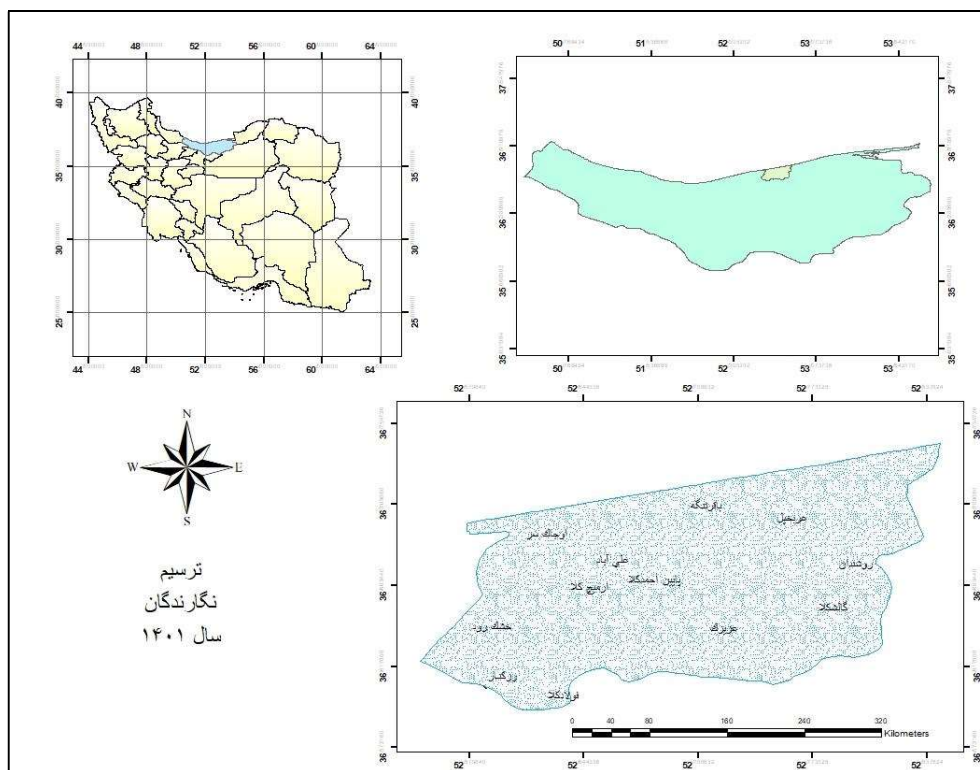
جدول ۱. تعداد جمعیت و خانوار به تفکیک بخش و روستاهای مورد مطالعه

نام شهرستان	نام بخش	روستاهای مورد مطالعه	جمعیت روستا	خانوارهای روستایی	سهم هر یک از روستاها برای تکمیل پرسش‌نامه
بابلسر	مرکزی	باقرتنگه	۶۱۸۶	۲۰۳۶	۸۹
		پایین احمدکلا	۱۳۲۳	۴۲۷	۱۸
		اجاکسر	۳۴۷۴	۱۱۳۴	۴۹
		علی‌آباد	۱۷۰۵	۵۹۲	۲۵
	به‌نمیر	عرب‌خیل	۱۳۲۶	۴۴۵	۱۹
		گالش‌کلا	۱۳۲۷	۴۳۰	۱۸
		روشنندان	۸۳۱	۲۸۱	۱۲
		عزیزک	۴۲۸۳	۱۴۳۲	۶۱
	رودبست	فولادکلا	۲۰۹۵	۶۷۷	۲۹
		آرمیج‌کلا	۸۷۸	۲۹۸	۱۳
		خشکرود	۱۵۷۲	۵۲۲	۲۲
		رزکنار	۸۴۰	۲۹۰	۱۲
مجموع		۲۵۸۴۰ نفر	۸۳۶۴ خانوار	۳۶۷	

جدول ۲. متغیرها و شاخص‌های مورد بررسی پژوهش

بعد	مولفه	معیار	شاخص‌های مورد بررسی
ظرفیت‌های کسب و کارهای کوچک روستایی در حوزه گردشگری ساحلی	کیفیت مکان	زیرساخت‌های فیزیکی و عمومی	مراکز خرید متعدد و متنوع، وجو فروشگاهها و رستوران‌ها، مغازه‌ها و .. در روستاهای هدف مراکز بوم‌گردی زیبا و جذاب در روستاها وجود مراکز اقامتی، هتل و متل‌ها در نواحی روستایی
		عوامل حقوقی و قانونی	رغبت فعالان اقتصادی برای سرمایه‌گذاری در بخش گردشگری، تسهیلات بانکی، حمایت همه جانبه مسئولان از بخش گردشگری، جلوگیری از تغییر بی رویه کاربری اراضی
زیست بوم	حفاظت	مزیت نسبی	وجود گردشگران زیاد در تمام فصول بویژه بهار و تابستان، وجود شهرکها و روستاهای ساحلی بی نظیر،
		آموزش و ترویج	ترویج و آموزش در زمینه مشاغل مرتبط با بخش گردشگری، فرهنگ سازی در حفظ محیط زیست روستایی

شهرستان بابلسر در کرانه جنوبی دریای مازندران، از شرق به شهرستان جویبار، از جنوب به شهرستان بابل و از غرب به شهرستان فریدونکنار منتهی می‌گردد. این شهرستان دارای سه بخش و شش دهستان می‌باشد و طبق سرشماری سال ۱۳۹۵ برابر با ۱۵۰۲۲۳ نفر جمعیت دارد. در تحقیق حاضر دو روستا در هر دهستان (در مجموع ۱۲ روستا) به عنوان جامعه نمونه انتخاب شده و مورد بررسی قرار گرفتند (شکل ۲).

شکل ۲. پراکندگی روستاهای مورد مطالعه در شهرستان بابلسر

۴ یافته‌های تحقیق

نتایج حاصل از تحقیق حاکی از آن است که جاذبه‌های گردشگری در روستاهای ساحلی نقش حایز اهمیتی دارند. از اینرو در تحقیق حاضر تاثیر هریک از جاذبه‌های گردشگری در بهبود کسب و کار کوچک و خرد روستایی شهرستان بابلسر مورد بررسی قرار گرفتند که میزان اهمیت آنان در جدول زیر نشان داده شد.

جدول ۳. فراوانی شاخص‌های جاذبه گردشگری روستایی شهرستان بابلسر

ردیف	شاخص‌های ظرفیت‌سنجی	میزان تاثیر				میانگین رتبه ای
		خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	
۱	استفاده از مناظر روستایی و ساحلی بسیار زیبا با چشم اندازهای خیره‌کننده	۲۹۰	۵۷	۱۳	۲	۴/۷۰
۲	وجود امکانات لازم برای ورزش‌های زمستانی در کنار دریا	۲۵۶	۵۵	۳۹	۷	۴/۴۷
۳	وجود مکان و مسیر مناسب برای پیاده‌روی کنار دریا	۲۶۵	۵۳	۲۷	۱۳	۴/۵۰
۴	داشتن محیط آرام و بدون سر و صدا	۲۸۶	۵۴	۱۳	۴	۴/۶۴
۵	وجود مکان مناسب برای قایق سواری در دریا	۲۶۷	۵۳	۲۹	۱۲	۴/۵۳
۶	وجود اقامتگاهها و هتل آپارتمان‌های مناسب در روستاهای ساحلی	۲۶۴	۵۳	۲۹	۱۱	۴/۴۹
۷	امکانات و تجهیزات رفاهی مناسب در روستاهای ساحلی	۲۶۷	۵۴	۲۹	۱۱	۴/۵۳
۸	وجود جاذبه‌های فرهنگی و سنتی در روستاهای ساحلی	۲۱۶	۴۱	۱۳	۷۲	۳/۹۵
۹	وجود امکانات و زیرساخت‌های مناسب جهت استفاده از جت اسکی و ...	۲۶۷	۵۳	۲۸	۱۲	۴/۵۲
۱۰	وجود مساکن ارزان و مناسب جهت اقامت	۲۱۵	۳۹	۱۲	۷۰	۳/۹۱
۱۱	ارائه غذاهای سنتی و محلی	۲۰۱	۵۱	۱۳	۶۱	۳/۸۴

همچنین نتایج حاصل از آزمون فریدمن در خصوص اهمیت هریک از شاخص‌های تاثیرگذار در جذب گردشگر و بهبود کسب و کارهای خرد نشان می‌دهد که استفاده از مناظر روستایی و ساحلی بسیار زیبا با چشم‌اندازهای خیره‌کننده، داشتن محیط آرام و بدون سر و صدا و تفریحات ساحلی بالاترین مقادیر را به خود اختصاص دادند و در بهبود کسب و کارها نقش کلیدی ایفا می‌کنند. گویه‌های بررسی شده از میزان اعتبار یکسانی برخوردار نبوده و مقادیر اختصاص یافته به هریک از آنها نشان دهنده میزان اهمیت و اعتبارشان می‌باشد.

جدول ۴. مقایسه میانگین فریدمن جهت تبیین ارتباط جاذبه‌های گردشگری با بهبود کسب و کارهای کوچک

ردیف	شاخص	رتبه متوسط فریدمن	اولویت	کای اسکوتر	تعداد نمونه	درجه آزادی	سطح معناداری
۱	استفاده از مناظر روستایی و ساحلی بسیار زیبا با چشم اندازهای خیره‌کننده	۶/۶۴	۱	۳۶۸/۷۵۴	۳۶۷	۱۰	۰/۰۰۰
۲	وجود امکانات لازم برای ورزش‌های زمستانی در کنار دریا	۶/۱۳	۸				
۳	وجود مکان و مسیر مناسب برای پیاده روی کنار دریا	۶/۱۹	۶				
۴	داشتن محیط آرام و بدون سر و صدا	۶/۵۳	۲				

				۳	۶/۲۵	وجود مکان مناسب برای قایق سواری در دریا	۵
				۷	۶/۱۹	وجود اقامتگاهها و هتل آپارتمان‌های مناسب در روستاهای ساحلی	۶
				۴	۶/۲۴	امکانات و تجهیزات رفاهی مناسب در روستاهای ساحلی	۷
				۹	۵/۲۶	وجود جاذبه‌های فرهنگی و سنتی در روستاهای ساحلی	۸
				۵	۶/۲۳	وجود امکانات و زیرساخت‌های مناسب جهت استفاده از جت اسکی و ...	۹
				۱۰	۵/۱۹	وجود مسکن ارزان و مناسب جهت اقامت	۱۰
				۱۱	۵/۱۳	ارائه غذاهای سنتی و محلی	۱۱

ماخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۲

شایان ذکر است که نتایج حاصل از آزمون فریدمن در خصوص تاثیر جاذبه‌های گردشگری در بهبود کسب و کارها و ارتقای شاخص‌های اقتصادی روستاهای ساحلی نیز نشان می‌دهد که هریک از مولفه‌های بررسی شده تا سطح اطمینان ۹۹ درصد تفاوت معناداری با یکدیگر دارند و افزایش تنوع شغلی و ایجاد فرصت‌های شغلی و افزایش درآمد روستاییان بالاترین مقادیر را به خود اختصاص داده است (جدول ۵).

جدول ۵. مقایسه میانگین فریدمن جهت بررسی ارتباط کسب و کارهای کوچک وابسته به بخش گردشگری با ارتقای شاخص‌های اقتصادی

سوالات	شاخص	رتبه متوسط فریدمن	اولویت	کای اسکوتر	تعداد نمونه	درجه آزادی	سطح معناداری
Q1	افزایش تنوع شغلی در روستاهای ساحلی	۴/۷۵	۱	۹۳۳/۵۵۴	۳۶۷	۶	۰/۰۰۰
Q2	ایجاد فرصت‌های شغلی جدید	۴/۴۸	۳				
Q3	افزایش درآمد روستاییان از بخش گردشگری	۴/۵۹	۲				
Q4	افزایش علاقمندی مدیران محلی به فرهنگ توسعه و اشتغال‌زایی	۲/۴۸	۷				
Q5	ایجاد مشاغل جدید از طریق مراکز اطلاع‌رسانی برای گردشگران	۲/۸۰	۶				
Q6	افزایش سطح آگاهی و دانش عمومی در راستای فعالیت‌های کارآفرینانه	۴/۴۶	۴				
Q7	افزایش انگیزه جوانان جهت سکونت و اشتغال در روستا	۴/۴۵	۵				

ماخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۲

همچنین برای تبیین میزان رابطه هر یک از سوالات طراحی شده که به صورت متقارن و زنجیره‌ای با یکدیگر در ارتباط هستند و به عنوان عوامل موثر در کسب و کارهای خرد در روستاهای مورد مطالعه واقع در روستاهای ساحلی محسوب می‌شوند از ماتریس تحلیل همبستگی گاما استفاده گردید و ماتریس مقادیر یا آماره بدست آمده در جدول شماره ۶ و ماتریس ضرایب بدست آمده در جدول شماره ۷ اعتبار و اهمیت هریک از گویه‌های بررسی شده را مشخص می‌کنند.

نتایج تحلیل همبستگی گاما نشان می‌دهد که افزایش تنوع شغلی به تبع وجود جاذبه‌های گردشگری در روستاهای ساحلی با افزایش فرصت‌های شغلی، افزایش درآمد روستاییان، افزایش سطح آگاهی و دانش عمومی در راستای فعالیت‌های کارآفرینانه و افزایش انگیزه جوانان جهت سکونت و اشتغال در روستا رابطه معنادار و ۹۹ درصدی دارند.

اما در مقابل مولفه افزایش تنوع شغلی با افزایش علاقه‌مندی مدیران محلی به فرهنگ توسعه و اشتغال‌زایی و ایجاد مشاغل جدید از طریق مراکز اطلاع‌رسانی برای گردشگران رابطه معناداری وجود ندارد. براین اساس انتظار می‌رود برنامه‌ریزان و مدیران مربوطه تمهیداتی را در راستای تقویت روحیه همکاری مراکز اداری جهت افزایش کسب و کارهای خرد و کوچک بیاندیشند.

جدول ۶. ماتریس تحلیل همبستگی گاما برای بررسی ارتباط کسب و کارهای کوچک وابسته به بخش گردشگری با ارتقای شاخص-

های اقتصادی

مقادیر / آماره گاما							شاخص
Q7	Q6	Q5	Q4	Q3	Q2	Q1	
						۰/۰۰۰	Q1
					۰/۰۰۰	۰/۸۳۹	Q2
				۰/۰۰۰	۰/۹۵۳	۰/۸۹۳	Q3
			۰/۰۰۰	۰/۱۲۹	۰/۱۶۴	۰/۰۹۳	Q4
		۰/۰۰۰	۰/۷۶۴	۰/۱۸۸	۰/۲۸۲	۰/۱۱۹	Q5
	۰/۰۰۰	۰/۲۸۷	۰/۱۵۴	۰/۹۵۰	۰/۹۸۳	۰/۸۳۹	Q6
۰/۰۰۰	۰/۹۸۶	۰/۲۵۷	۰/۱۵۷	۰/۹۴۹	۰/۹۸۱	۰/۸۶۶	Q7

ماخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۲

جدول ۷. سطح معناداری ماتریس تحلیل همبستگی گاما

سطح معناداری							شاخص
Q7	Q6	Q5	Q4	Q3	Q2	Q1	
						۰/۰۰۰	Q1
					۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	Q2
				۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	Q3
			۰/۰۰۰	۰/۱۷۱	۰/۰۴۸	۰/۴۰۶	Q4
		۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۷۵	۰/۰۰۳	۰/۳۱۹	Q5
	۰/۰۰۰	۰/۰۰۲	۰/۰۶۵	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	Q6
۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۶	۰/۰۵۸	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	Q7

ماخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۲

سنجش تاثیر شاخص‌های کارآفرینی بر بهبود شاخص‌های اقتصادی ناحیه مورد مطالعه

امروزه مناطق روستایی به یک محیط جذاب با ترکیب شرایط زندگی مطبوع و فرصت‌های جالب اشتغال به خصوص در بخش‌های کشاورزی و گردشگری ارتقا یافته است. یکی از انواع کسب و کارهای روستایی، کسب و کارهای خرد و کوچک روستایی است که باید بیش از پیش مورد توجه قرار گیرد. با توجه به این که اکثر روستاییان صاحب اراضی کشاورزی نیستند،

نمی‌توانند به‌طور کامل به منافع حاصل از کشاورزی وابسته باشند. از این‌رو، لازم است فعالیت‌های جدیدی در بخش‌هایی غیر از کشاورزی، در راستای تنوع‌بخشی به فرصت‌های شغلی برای جوانان روستایی ایجاد شوند تا از این طریق آن‌ها با خلاقیت و نوآوری، فرصت‌های اقتصادی را شناسایی و به ایده‌های جدید تبدیل کنند و با ترکیب عوامل مختلف تولید، شیوه جدیدی از فعالیت اقتصادی را خلق کنند که منجر به تحولات مثبت فضایی سکونتگاه‌های روستایی گردد. (Deller et al, 2019:30) از این‌رو با توجه به شرایط ناحیه مورد مطالعه که دارای ظرفیت بسیار بالایی در زمینه گردشگری است، توجه بیش از پیش و برنامه‌ریزی جامع در زمینه توسعه گردشگری روستایی و مشاغل مرتبط با آن در راستای تحقق اهداف مذکور امری ضروری و اجتناب‌ناپذیر است.

در این راستا از آزمون رگرسیون خطی چندگانه با روش هم‌زمان برای تبیین تأثیر جاذبه‌های گردشگری بر بهبود کسب و کارهای کوچک و اوضاع اقتصادی خانوارهای روستایی استفاده گردید که نتایج نشان می‌دهد مؤلفه‌های بررسی‌شده تا حد قابل‌قبول و معناداری به متغیرهایی وابسته هستند که بررسی شدند. شایان ذکر است که ضریب تعیین در معادله رگرسیونی محاسبه‌شده حاکی از آن است که توسعه‌یافتگی حدود ۷۲ درصد به متغیرهای بررسی‌شده وابسته است و تنها حدود ۱۸ درصد به متغیرهایی وابسته هستند که در این پژوهش شناسایی نشدند. (جداول ۸، ۹ و ۱۰). به بیان دیگر گردشگری ساحلی نقش کلیدی و مهمی در بهبود کسب و کارهای کوچک در نواحی روستایی داشته و باعث افزایش کسب و کارها، تنوع و فرصت‌های شغلی جدید و افزایش درآمد و بهبود اوضاع اقتصادی روستاییان شده است.

جدول ۸. محاسبه میزان تأثیر جاذبه‌های گردشگری در توسعه اقتصادی نواحی روستایی با استفاده از رگرسیون خطی چندگانه / توأم یا هم‌زمان

مدل	R	مربع R (ضریب تعیین)	ضریب تعدیل	خطای تخمین
۱	۰/۸۵۳	۰/۷۲۸	۰/۷۲۶	۰/۳۶۱۸۳

جدول ۹. تحلیل واریانس / ANOVA در رگرسیون خطی چندگانه

مدل	مجموع مربعات	درجه آزادی	میانگین مربعات	مقدار آزمون F	سطح معناداری
رگرسیون	۱۲۷/۱۰۲	۳	۴۲/۳۶۷	۴۷۶/۶۰۸	۰/۰۰۰
باقی‌مانده	۴۷/۵۲۵	۳۶۳	۰/۱۳۱		
جمع	۱۷۴/۶۲۷	۳۶۶			

جدول ۱۰. نتایج رگرسیون خطی چندگانه برای بررسی رابطه جاذبه‌های گردشگری و توسعه اقتصادی نواحی روستایی

سطح معناداری	آماره T	ضریب استاندارد نشده		مدل
		ضریب استاندارد شده	خطای تخمین	
		بتا	B	
۰/۵۸۸	۰/۵۴۳	-	۰/۱۵۰	۰/۸۱
۰/۸۲۹	۰/۲۱۶	۰/۰۱۲	۰/۰۵۶	۰/۰۱۲
۰/۹۱۳	۰/۱۰۹	۰/۰۱۸	۰/۱۸۱	۰/۰۲۰
۰/۰۰۰	۵/۲۶۶	۰/۸۸۱	۰/۱۹۱	۱/۰۰۸

منبع: نگارنده، ۱۴۰۲

(۵) نتیجه‌گیری

در دهه اخیر کسب و کارهای نوپا در رویکرد جدید اقتصاد نوین مورد توجه قرار گرفتند و هدف آن توجه به دستاوردهای پژوهشی با نگاه دانشی و فناورانه از فرآیند تولید تا بازار، پاسخگویی به نیازهای اجتماعی و واگذاری فناوری به صاحبان ایده در محیط‌های اجتماعی-اقتصادی است. کسب و کار نوپا مجموعه‌ای موقتی است که به منظور رسیدن به یک مدل کسب و کار تکرارشدنی و مقیاس‌پذیر، طراحی و ایجاد شده است. بدین ترتیب، کسب و کار نوپا می‌تواند یک مشارکت کاملاً جدید یا یک گروه اقتصادی جدید باشد. نتایج حاصل از این پژوهش برای تبیین تأثیر جاذبه‌های گردشگری بر بهبود کسب و کارهای کوچک و اوضاع اقتصادی خانوارهای روستایی نشان می‌دهد که مؤلفه‌های بررسی‌شده تا حد قابل قبول و معناداری به متغیرهایی وابسته هستند که بررسی شدند. به بیان دیگر گردشگری ساحلی نقش کلیدی و مهمی در بهبود کسب و کارهای کوچک در نواحی روستایی داشته‌اند و باعث افزایش کسب و کارها، تنوع و فرصت‌های شغلی جدید و افزایش درآمد و بهبود اوضاع اقتصادی روستاییان شده است.

تحقیق حاضر با نتایج پژوهشگران داخلی مثل سجاسی‌قیداری و همکاران (۱۳۹۴)، خشنود و همکاران (۱۳۹۶) و نجفی‌کانی (۱۳۹۷) کاملاً همسو بوده و از حیث ایجاد و رونق کسب و کارهای خرد و کوچک و بهبود اوضاع اقتصادی روستاییان مطابقت دارند. همچنین این تحقیق با نتایج پژوهشگران خارجی مثل بردواد و اسکالن (۲۰۱۶) و سوتو و کلاو (۲۰۱۷) از لحاظ ترویج مشاغل کوچک و توسعه اقتصادی کاملاً همسو می‌باشند. اما در مقابل با نتایج دیگر پژوهشگرانی که در پیشینه از آنان نام برده شد همسو نبوده و آنان از زوایای دیگری گردشگری ساحلی و کسب و کارها و اقتصادی را مورد بحث و بررسی قرار دادند.

قابل اذعان است که هدف اصلی از توجه به اقتصاد دانش‌بنیان، دستیابی به توسعه پایدار، به ویژه در کشورهای فقیر و در حال توسعه است. برای دستیابی به این هدف، تنها تولید و توزیع اطلاعات و پرداختن به آموزش و پژوهش کافی نیست، بلکه هدف اصلی، به کارگیری آنها و تبدیل دانش به محصول و تجاری‌سازی آن است. بر این اساس، تجاری‌سازی دانش و ایجاد اصلاحات اساسی در رسالت، ساختار، فرآیند و فرهنگ حاکم بر سازمان‌ها در راستای نهادینه‌سازی آن امری اجتناب‌ناپذیر است. در این راستا پیشنهادها زیر مورد تأکید قرار می‌گیرد:

- تأکید بر شکل‌گیری کسب و کارهای دیجیتالی و ایجاد مدرسه دیجیتالی ملی با همت بنیاد ملی توسعه فناوری بر پایه فناوری‌های جدید؛
- آموزش‌های رسمی و غیررسمی در راستای شناسایی فرصت‌های اشتغال و کسب و کارهای جدید؛
- شکل‌گیری و جهت‌دهی سامانه اشتغال و کسب و کار مبتنی بر فناوری‌های نوین؛
- شناسایی ظرفیت‌های کارآفرینی در روستاهای ساحلی مبتنی بر سامانه تحلیل اطلاعات بازار کار به صورت دیجیتالی؛
- خلق فعالیت‌های کارآفرینانه در روستاهای ساحلی به شیوه نوین و مدرن؛
- جایگزینی اقتصاد کشاورزی به اقتصاد دانش‌بنیان بویژه در بخش گردشگری در روستاهای ساحلی شهرستان بابلسر؛
- جایگزینی اقتصاد گردشگری سنتی به اقتصاد گردشگری دانش‌بنیان در روستاهای ساحلی شهرستان بابلسر؛
- ترویج و ترغیب روستاییان و مدیران محلی برای گسترش بوم‌گردی در روستاهای ساحلی؛
- گسترش ورزش‌های زمستانی و تابستانی در روستاهای ساحلی مثل قایق سواری، جت اسکی، موج سواری، اسب سواری، آموزش شنا و...؛

- ایجاد زمینه‌های مناسب برای جذب سرمایه‌گذاران به منظور سرمایه‌گذاری در بخش گردشگری روستاهای ساحلی؛
- برنامه‌ریزی به منظور تبلیغات گسترده از طریق رسانه‌های جمعی و مجازی به منظور جذب بیش از پیش گردشگران خارجی؛
- بکارگیری نیروهای متخصص و با تجربه در زمینه ظرفیت‌سنجی گردشگری روستاهای ساحلی و راهنمایی مسافران داخلی و خارجی؛
- توسعه و تجهیز مسیرهای توریستی و تدوین دفترچه‌های راهنما برای گردشگران و آموزش آنها؛
- بازنگری در خصوص نحوه توزیع امکانات، خدمات و تسهیلات توریستی و اولویت‌دهی تخصیص مجدد این امکانات به ناحیه مورد مطالعه؛
- احداث مکانی به عنوان مرکز خرید و فروش محصولات کشاورزی، خانگی و صنایع دستی مردم بومی به گردشگران؛
- ایجاد مشاغل و حرف جدید در جهت تنوع بخشیدن فعالیت‌های اقتصاد روستایی؛
- تقویت همکاری و تعاون بین مردم روستا جهت بهره‌گیری کارآمدتر از فضاهای گردشگری روستایی؛ و
- حفاظت از منابع طبیعی و انسانی و جلوگیری از آسیب‌پذیری و آلودگی آنها و تلاش مدیران روستایی جهت ساماندهی کاربری‌ها و جلوگیری از تغییرات مخرب کاربری‌های اراضی.

۶ منابع

- احمدی، امید، علمداری، پریسا، ثروتی، مسلم، خوش‌زمان، تورج (۱۳۹۹)، **بررسی تناسب و قابلیت اراضی با استفاده از روش‌های پارامتریک در راستای دستیابی به توسعه پایدار**، فصلنامه جغرافیا و توسعه، دانشگاه سیستان و بلوچستان، شماره ۶۱، صص ۲۸-۵.
- الداغی، زهرا، ابراهیمی، عبدالحمید، شجاعی، سامره، دیده‌خانی، حسین (۱۳۹۹)، **تدوین سناریوهای توسعه منطقه گردشگری استان گلستان با رویکرد آینده‌پژوهی**، فصلنامه جغرافیا و توسعه، دانشگاه سیستان و بلوچستان، شماره ۵۸، صص ۷۴-۵۹.
- حسین‌زاده، امید (۱۳۹۷) **بررسی وضعیت کارآفرینی سازمانی در شرکت‌های دولتی و خصوصی مبللمان چوبی**، فصلنامه علمی - پژوهشی تحقیقات علوم چوب و کاغذ ایران، شماره چهار، صص ۵۲۲-۵۳۰.
- خشنود، عفت، مهدوی حاجیلویی، مسعود، قادری، اسماعیل (۱۳۹۶) **تأثیر گردشگری خانه‌های دوم بر اقتصاد روستایی دهستان ابرشویه در شهرستان دماوند**، فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی، دانشگاه خوارزمی، سال ششم، شماره ۴، پیاپی ۲۲، صص ۱۶-۱.
- سجاسی‌قیداری، حمدالله، رکن‌الدین افتخاری، عبدالرضا، پورطاهری، مهدی (۱۳۹۴)، **تدوین و اعتبارسنجی شاخص‌های توسعه کارآفرینی اکوتوریستی در مناطق روستایی**، فصلنامه برنامه‌ریزی سکونتگاه‌های انسانی، شماره ۲۶، صص ۷۰-۴۵.
- عیسی‌نژاد، ناهید، نجفی‌کانی، علی‌اکبر، شاهکویی، علیرضا (۱۴۰۲) **نقش گردشگری خانه‌های دوم در تحولات فضایی و توسعه اقتصادی روستاهای کوهستانی بخش رودبار قصران شمیرانات**، فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی، شماره ۴۳، صص ۱۵۱-۱۷۲.
- متولی، نرگس، صحنه، بهمن، نجفی‌کانی، علی‌اکبر (۱۳۹۷) **تحلیلی بر عملکرد خانه‌های دوم بر توسعه پایدار روستاهای کوهستانی موردی: بخش چهاردانگه شهرستان ساری**، فصلنامه روستا و توسعه، وزارت جهاد کشاورزی، شماره ۲۱ صص ۱۵۹-۱۳۳.
- مقیمی، سید محمد، وکیلی، یوسف، اکبری، مرتضی (۱۳۹۷) **نظریه‌های کارآفرینی**. انتشارات دانشگاه تهران، تهران.

- مریدالسادات، پگاه، رکن‌الدین افتخاری؛ عبدالرضا، پورطاهری، مهدی، شعبانعلی فمی، حسین (۱۳۹۶) **واکاوی وضعیت کارآفرینی پایدار در سیاست‌های کلان و بخش کشاورزی جمهوری اسلامی ایران**، فصلنامه پژوهش‌های روستایی، شماره یک، صص ۸۲-۹۹.
- نجفی‌کانی، علی اکبر، نجفی، کبری (۱۴۰۰) **ظرفیت سنجی گردشگری روستایی و نقش آن در توسعه فضایی و اقتصادی نواحی بیلاقی، مورد بخش مرکزی شهرستان دماوند**، فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی، سال دهم، شماره ۳۵، صص ۶۹-۹۰.
- جفی‌کانی، علی‌اکبر (۱۳۹۷)، **بررسی چالش‌ها و فرصت‌ها، فراروی توسعه توریسم در روستاهای ساحلی**، موردی: روستاهای شهرستان بابلسر، فصلنامه آمایش جغرافیایی فضا، دانشگاه گلستان، شماره ۲۷، صص ۱۵۴-۱۴۳.
- نیک‌رفتار، طیب، نصرتی‌فر، زهرا (۱۳۹۶) **تحلیل فرصت‌های کارآفرینی در گردشگری روستایی استان البرز**، شماره ۶، صص ۴۵-۵۸.
- Anthopoulou, Theodosia, Nikolaos Kaberis, Michael Petrou, 2017. **Aspects and experiences of crisis in rural Greece. Narratives of rural resilience**. Journal of Rural Studies, 52, 1-11.
- Balfour, Bruce, Michael WP Fortunato, and Theodore R. Alter, 2018. **The creative fire: An interactional framework for rural arts-based development**. Journal of Rural Studies, 63, 229-239.
- Caulfield, J. (2020). **How to do thematic analysis**. Published on September 6, 2019 by. Revised on August 14, 2020.
- Chen B, Qiu Z, Usio N, Nakamura K. (2018). **Tourism's Impacts on Rural Livelihood in the Sustainability of an Aging Community in Japan**. Sustainability. 2018; 10(8):2896.
- Campón-Cerro, A. M., Hernández-Mogollón, J. M and Alves, H (2017). **Sustainable improvement of competitiveness in rural tourism destinations: The quest for tourist loyalty in Spain**. Journal of Destination Marketing & Management, 6, PP. 252-266.
- Dykes, S and Walmasley, A (2015). **The Reluctant Tourist? An exploration of second home Owners preceptions of Their Impacts on North Crnwall, UK**. European journal of Tourism, vol 6, pp.116-95
- Deller, Steven, Matt Kures & Tessa Conroy, (2019). **Rural entrepreneurship and migration**. Journal of rural studies, 66, 30-42.
- Darmadji, P., 2016. **Entrepreneurship as new approach to support national agriculture development program to go self-sufficient food**. Agriculture and Agricultural Science Procedia, 9,72-82.
- Galvao, Anderson Rei, et al, 2020. **Stakeholders' role in entrepreneurship education and training programmes with impacts on regional development**. Journal of Rural Studies, 74, 169-179.
- Kozhokulov, S; Chen, X; Yang, D; Issanova, G; Samarkhanov, K & Aliyeva, S. (2019). **Assessment of Tourism Impact on the Socio-Economic Spheres of the Issyk-Kul Region (Kyrgyzstan)**. Sustainability 2019, 11(14), 3886;
- Mun Wong, B., Musa, G and Zarina Taha. A (2017). **Malaysia my second home: The influence of push and pull motivations on satisfaction**. Tourism Management, 61, PP. 394-410.
- Najafi Kani, A.A (2017), **A Study Of Challenges And Opportunities For The Development Of Tourism In Coastal Villages: The Case Study Of Villages In Babolsar**. ijese.pp. 1765-1776.
- Nowiński, Witold, Mohamed Yacine Haddoud, 2019. **The role of inspiring role models in enhancing entrepreneurial intention**. Journal of Business Research, 96, 183-193.
- Packard, Mark D, 2017. **Where did interpretivism go in the theory of entrepreneurship?** Journal of Business Venturing, 32(5), 536-549.
- Patel, Brijesh, Kirit Chavda, 2013. **Rural entrepreneurship in India: Challenge and problems**. International Journal of Advance Research in Computer Science and Management Studies, 1(2).
- Svoradova, L., Palkechova, L., Viragh, R. (2013). **Rural tourism and agrotourism in the Slovak Republic**. Conference: 8th International conference on applied business research (ICABR) location: East London, South Africa, Apr. 22-26.
- Toma, Sorin-George, Ana-Maria Grigore, Paul Marinescu, 2014. **Economic development and entrepreneurship**. Procedia Economics and Finance, 8(0), 436-443.

- Vladasel, Theodor, et al ,2020. **On the origins of entrepreneurship: Evidence from sibling correlations**. Journal of Business Venturing, 106017.
- Zhou, J. (2021). **Statistical Research on the Development of Rural Tourism Economy Industry under the Background of Big Data**. Mobile Information Systems 2021(3):1-11.